

Pravo na hranu i pravilnu ishranu - pravo svakog čoveka

Pravo na hranu je neotuđivo pravo svake žene, muškarca, devojčice i dečaka, gde god da žive na ovoj planeti.

Izbor teme «Pravo na hranu i pravilnu ishranu - pravo svakog čoveka» kao teme za Svetski dan hrane 2007. godine i Telehrana za hranu pokazuje povećano prepoznavanje od strane međunarodne zajednice značajne uloge ljudskih prava u eliminaciji gladi i siromaštva, i ubrzavanja i produblivanja održivog procesa razvoja.

Polazna osnova

Univerzalna Deklaracija za ljudska prava iz 1948. godine prva je prepoznala pravo na hranu kao osnovno ljudsko pravo. Tada je ono uključeno u Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i pravom na kulturu (član 11), koji je usvojen 1966. godine i ratifikovan od strane 156 država, koje su danas zakonski vezane njegovim odrednicama. Interpretacija stručnjaka i prerađena definicija ovog prava sadržana je u Opštem komentaru 12 Komiteta za ekonomska, socijalna i prava na kulturu (1999). Volontarni vodič za Podršku progresivnoj realizaciji prava na odgovarajuću hranu u kontekstu Nacionalne bezbednosti hrane - Pravo na Vodič u ishrani, usvojeni su od strane Veća FAO 2004. godine i daju praktične preporuke o konkretnim koracima za implementaciju prava na hranu.

Pravo na hranu je univerzalno pravo. To znači da svaka osoba /žena, muškarac i dete/ moraju imati dostupnu hranu u bilo koje vreme ili dostupna sredstva za dobijanje hrane, koja je zadovoljavajućeg kvaliteta, kvantiteta i raznovrsnosti da zadovolji njihove potrebe, koja ne sadrži štetne supstance i koja je prihvatljiva za njihovu kulturu. Samo onda kada pojedinci nemaju kapacitet da zadovolje potrebu za hranom svojim sredstvima zbog razloga koji su van njihove kontrole, kao što su godine, invalidnost, ekonomski pad, glad, nesreće ili diskriminacija, stiču pravo da prime hranu direktno od države, prema opštem komentaru 12.

Definicija je zasnovana na pretpostavci da su glad i pothranjenost uzrokovani ne samo nedostatkom dostupne hrane, već i siromaštvom, razlikom u prihodima, nedovoljnom pristupačnošću zdravstvene zaštite, obrazovanja, čiste vode i higijenskih uslova življenja. Takođe je prihvaćen princip da su sva ljudska prava povezana i međusobno zavisna. To znači da pravo na hranu ne može biti primenjeno izolovano od ostalih ljudskih prava, to jest prava na obrazovanje, prava na rad, prava na zdravlje, slobodu udruživanja.

Pravo na hranu se sve više integriše u nacionalne ustave i zakonodavstvo i postoji nekoliko slučajeva u sudovima širom sveta u kojima je ovo pravo, ili neki njegovi aspekti, podržano i ojačano. Ipak, uprkos napretku u pojedinim oblastima, 59 godina

posle univerzalne Deklaracije o ljudskim pravima, pravo na hranu treba da realizuje 854 miliona ljudskih bića.

Ljudska prava i razvoj

Sve više se uviđa da se ljudska prava i održivi razvoj međusobno pojačavaju. Ljudska prava su zasnovana na neotuđivoj vrednosti svakog živog bića. Postizanje ljudskih prava za sve je najviši cilj sam po sebi. Razvoj ne predstavlja cilj sam po sebi, već takođe ima za cilj da proširi prava i slobode. Ljudska prava mogu da pomognu rast i da osiguraju dugotrajnu održivost razvoja. Ljudi čije je pravo na hranu ostvareno su produktivniji i više ulažu u svoje životne strategije. Ljudska prava daju kvalitativnu dimenziju strategijama razvoja, osnažujući najsiromašnije da aktivno učestvuju u društvu, traže ispravke u slučaju ugrožavanja prava i smatraju državu odgovornom za primenu dostupnih javnih resursa.

Pravo na hranu i bezbednost hrane

Pristup prava na hranu uključuje i razmatranja bezbednosti hrane u smislu dostupnosti, pristupa, stabilnosti i korišćenja uz brigu o ljudskom dostojanstvu i kulturološkoj prihvatljivosti, kao i uz osnaživanje putem sredstava učešća, nediskriminacije, transparentnosti i pouzdanosti. Ovo omogućuje pojedincima, naročito gladnim i marginalizovanim, da aktivno traže način za realizaciju svog prava na hranu i da smatraju državu odgovornom za preuzete obaveze u vezi sa bezbednošću hrane. Oni postaju subjekti zakonskih prava umesto da su objekti za pomoć.

Pravo na hranu: omogućiti da ovo pravo postane stvarnost

Države imaju primarnu ulogu u ostvarenju prava na hranu. One moraju da preuzmu korake, do maksimalnog iskorišćenja dostupnih sredstava, da progresivno ostvare potpuno uživanje prava svake osobe na odgovarajuću hranu, bez bilo kog oblika diskriminacije. Primenjuje se trostruki set obaveza: država mora da poštuje postojeći pristup populacije hrani i da se uzdrži od preduzimanja mera spečavanja tog pristupa. Ona mora da štiti pravo na hranu od ugrožavanja od trećih lica putem mera koje osiguravaju da preduzeća ili pojedinci ne lišavaju druge pristupa odgovarajućoj hrani. Države takođe moraju da ispune pravo na hranu olakšavajući pojedincima dostupnost odgovarajuće hrane, kao i da obezbede hranu onima koji ne mogu sami da se nahrane.

Na primer, države bi trebalo da slede «pristup duple (dvostruke) staze», koji na jednoj strani traži jačanje produktivnosti i mogućnosti za izdržavanje, a na drugoj strani gradi mrežu socijalne sigurnosti za one koji nisu u mogućnosti da se obezbede sami. Ovaj pristup treba upotpuniti merama čiji je cilj jačanje mogućnosti pojedinaca da učestvuju u procesima razvoja i donošenju odluka putem odgovarajućeg obrazovanja, obučavanja, promovišući toleranciju, kao i razvijanjem i jačanjem institucionalnih struktura.

Dok jedino države imaju zakonsku obavezu da obezbede efekte ljudskih prava, svi članovi društva - pojedinci, organizacije, udruženja građana, nevladine organizacije i

privatni sektor - imaju odgovornost u odnosu na pravo na hranu, kada njihove aktivnosti mogu uticati na slobodno ispoljavanje prava na hranu. Posebno su organizacije udruženja građana i nevladine organizacije važan faktor za implementaciju državne politike i programa. Oni pomažu populaciji u ostvarivanju svog prava na hranu kroz, između ostalog, diseminaciju informacija, zakonskih saveta i obuke.

Svetski samit hrane 1996. godine je ustanovio opštu obavezu radi smanjenja broja gladnih i pothranjenih na polovinu do 2015. godine. Milenijumska Deklaracija takođe postavlja plan za smanjenje gladi zasnovan na ljudskim pravima. Danas mnoge međunarodne organizacije i agencije za razvoj, na čelu sa FAO i drugim agencijama UN, procenjuju uticaj svojih aktivnosti na ostvarivanje prava na hranu i izbegavaju one aktivnosti koje bi mogle imati negativan uticaj na ovo pravo. One takođe aktivno podržavaju ostvarivanje prava na hranu na nacionalnom nivou. Vodič za ostvarivanje prava na hranu daje dogovorene principe i praktična uputstva potrebna za preduzimanje konkretnih koraka od strane države za ostvarivanje prava na hranu. One pokazuju kako različite agencije koje se bave bezbednošću hrane mogu koordinisano da rade sa punim učešćem svih zainteresovanih.

Omogućiti da svaka devojčica, dečak, žena i muškarac stalno koristi odgovarajuću hranu nije samo moralni imperativ i investicija sa velikom povratnom ekonomskom korišću - to je ostvarivanje osnovnog ljudskog prava.